

О. С. Бондаренко,
к. е. н., доцент, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон

РОЗВИТОК ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЛОГІСТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

E. Bondarenko,
Candidate of economic sciences, Ph.D., associate professor, Kherson national technical University

THE DEVELOPMENT PARADIGMS OF FINANCIAL MANAGEMENT OF ENTERPRISES IN CONDITIONS OF ECONOMY LOGISTIZATION

Обґрунтовано особливості сучасної парадигми управління фінансами підприємств на засадах поєднання фундаментальних положень і моделей фінансового менеджменту та логістики.

Justified features of the modern paradigm of financial management of enterprises on the basis of a combination of fundamental concepts and models of financial management and logistics.

*Ключові слова: парадигма, фінансовий потік, логістична система промислового підприємства.
Key words: paradigm, financial flow, logistics system of an industrial enterprise.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Поширеність потокових підходів характеризує логістичний етап функціонування економіки, який визначається інтеграцією суб'єктів ринку для досягнення оптимальної взаємодії в мікро- та макрологістичних системах та формуванням глобальних логістичних мереж. В цих умовах підґрунтям для розробки дієвих механізмів управління фінансами підприємств є інтегрування методологічних положень фінансового менеджменту та логістики. Така трансформація визначить нові можливості ефективного управління фінансовими потоками в межах сформованих логістичних ланцюгів та забезпечить більшу гнучкість та адаптивність підприємств до занадто мінливого зовнішнього середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням логістизації економіки на макро- та мікрорівнях присвячується з кожним роком все більше праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Найбільш ширше вона розкрита Амітаном В.Н., Ларіною Р.Р., Пілюшенко В.Л., Зборовською О.М., Струтинською І.В., Тюріною

Н.М., Гой І.В., Омельченко В.Я., Фроловою Л.В., Шкодінною О.С., Шкабаріною А.О. Наукові твердження свідчать про те, що логістизація відіграє ключову роль у напряму оптимізації управління поточковими процесами на основі інтеграції окремих елементів в ефективну систему, що забезпечує формування необхідних поставок та відвантажень, умов розрахунків, інформації, фінансових ресурсів, компетенцій персоналу. Разом з цим, на сьогоднішній день не обґрунтовано впливу логістизації на процеси управління фінансами підприємств та не визначено методологічних та методичних аспектів успішної реалізації управління фінансовими потоками в логістичних системах промислових підприємств.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У зв'язку з цим, метою статті є обґрунтування особливостей сучасної парадигми управління фінансами підприємств на засадах поєднання фундаментальних положень і моделей фінансового менеджменту та логістики, що сприятиме самоорганізації логістичних систем та усуненню хаотичності дій представників логістичної інфраструктури, гармонізації взаємовідносин між

учасниками логістичних ланцюгів у напрямку збільшення їх цінності та зростання вартості підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В результаті логістизації економіки швидко розвиваються логістичні ланцюги, які формуються підприємствами, та логістичні мережі, що відображають повну самостійність і юридичну незалежність підприємств, включених у неї. Підприємства, створюючи логістичні ланцюги та поєднуючись в них за принципами взаємодоповнюваності й взаємозалежності, створюють умови для підвищення ефективності функціонування шляхом комбінування формальних і неформальних процедур координації господарської діяльності учасників та одержання доступу до ресурсів партнерів з метою досягнення максимального синергетичного ефекту від їх використання.

Узагальнюючи змістовні аспекти концепції логістизації та виділяючи три стратегічні її напрями (інституційно-правовий, інноваційний, інфраструктурний) Омельченко В.Я. визначив ключову її роль у напрямку розвитку економіки України [1, с. 24]. Він акцентував увагу на тому, що базовою правовою основою логістизації господарських процесів на Україні слід вважати прийняття на державному рівні концепції логістичного управління національною економікою. У цьому зв'язку, доцільним є затвердження Державної логістичної доктрини України, метою якої є формування організаційно-правового забезпечення ефективності товароруку на всіх рівнях господарського управління та досягнення при цьому мінімізації транзакційних і логістичних витрат. Дотримуючись такої позиції ним обґрунтовано принципові положення категорії "логістична економіка", (економіка, де оптимально з позицій єдиного цілого аналізуються, синтезуються і сполучаються на різних рівнях виробничо-комерційні, інформаційні, фінансові, еколого-економічні, трудові потоки, інтереси і структури) та визначено принципові її складові (тотальна орієнтація на задоволення виникаючих потреб; постійне удосконалення системи виробничих, організаційно-управлінських, соціально-економічних відносин між взаємодіючими суб'єктами економіки; формування додаткових переваг, які одержують у ринковому середовищі учасники ефективних логістичних ланцюгів; посилення взаємної відповідальності учасників логістичних ланцюгів, пріоритет їх загального інтересу у підтриманні стійкості та оптимальності цих ланцюгів у рамках конкурентної боротьби за споживача).

Актуалізація і важливість вирішення зазначених питань загострюється розвитком процесів глобалізації та підсилюється прагненням України інтегруватися до світогосподарських зв'язків. Інтеграція логістичних систем обумовлюється ціленаправленістю та варіативністю їх поведінки, адаптацією у ринковому середовищі та здатністю до взаємодії з ним, високим інформаційно-комунікаційним потенціалом та наявністю контурів зворотних зв'язків. Слушно зазначає Фролова Л.В. [2, с. 9], що передумовами появи й удосконалення механізмів логістизації усіх ієрархічних рівнів економіки є інтеграція, інформатизація та глобалізація. Дійсно, з одного боку, логістизацію економіки можна розгляда-

ти як наслідок розвитку інтеграції та глобалізації, що зумовлено поглибленням електронних інформаційних систем, утворенням глобальних систем, виходом на міжнародний рівень, а з іншого — як основу такого розвитку, оскільки ринкова трансформація у поєднанні з глобалізаційними процесами у міжнародних економічних відносинах забезпечується досягнутим рівнем інформаційних технологій.

Активізація процесів логістизації під впливом інтеграції та глобалізації — це об'єктивна необхідність, зумовлена ускладненням завдань управління, великими обсягами інформації, які обробляються підприємствами різних видів економічної діяльності. Сучасні підприємства не можуть управляти господарськими процесами без інформатизації. Тому характерною рисою логістизації економіки можна вважати перехід до інформаційного суспільства, основою якого є перетворення інформації в стратегічний ресурс.

Першим кроком в інтегруванні фінансового менеджменту і логістики можна вважати виникнення в останнє десятиліття в системі економічної науки нового напрямку — фінансова логістика. На сьогоднішній день фінансова логістика залишається найменш вивченою сферою науки, що обумовлено, по-перше, історично малим періодом існування, по-друге, широтою і неоднозначністю тлумачення її сутності, по-третє, складністю через її недослідженість та неспроможність чіткого віднесення до логістичного чи фінансового напрямів. Корнеєв В.В. [3], зазначаючи, що логістичний підхід до управління фінансовими потоками є новим, застосовує поняття фінансова логістика. Під ним розуміє діяльність, спрямовану на професійне управління кругообігом фінансових потоків від постачальників капіталу до його споживачів і в зворотному напрямку. На думку Коровіна Є.Г. [4, с. 12] фінансова логістика — це система управління, планування і контролю фінансових потоків на основі інформації про організацію матеріальних потоків, а також сукупність наукових знань, прийомів, методів і правил, використання яких дозволяє управляти матеріальними, інформаційними, сервісними, енергетичними, кадровими потоками таким чином, щоб вони повністю відповідали стратегічним і тактичним цілям логістичної системи підприємства в його взаємовідносинах з іншими господарюючими суб'єктами. Також існує визначення, за яким управління фінансовими потоками в логістичних системах є системою управління, планування і контролю над фінансовими потоками на основі інформації і даних з організації матеріальних потоків підприємства.

Вивчення Кравцовою А.М. еволюції і сучасного стану поняття "фінансовий потік" [5, с. 105—106] дозволило їй виділити шість підходів до управління фінансовими потоками:

— фінансовий (передбачає управління фінансовими потоками як засіб для визначення фінансових показників та прийняття відповідних рішень у сфері фінансів підприємств);

— виробничий (управління фінансовими потоками відображає кошторисне планування та використовується для організації виробничого процесу);

— інформаційно-технологічний (виокремлює дві сторони, де, з одного боку, можна синтезувати загаль-

Таблиця 1. Порівняльні риси парадигм управління фінансами підприємств

Діюча парадигма	Трансформована парадигма
Прийнятна для економічних умов, пов'язаних з процесами інтеграції та глобалізації	Особливо дієва в умовах логістизації, що викликано розвитком процесів інтеграції, глобалізації, інформатизації
Базується на фундаментальних положеннях фінансового менеджменту	Базується на інтегуванні фундаментальних положень фінансового менеджменту та логістики
Процес управління характерний для підприємств	Процес управління характерний для мікрологістичних систем та їх об'єднань у єдиний інформаційний простір
Орієнтована на зростання вартості підприємства	Орієнтована на забезпечення цінності логістичних ланцюгів в оперативному періоді, що сприяє зростанню вартості в стратегічному періоді
Передбачає участь працівників підприємства у забезпеченні створення вартості підприємства	Передбачає участь працівників у формуванні цінності логістичних ланцюгів, що є для них більш прийнятним, та в подальшому визначає зростання вартості підприємства
Процес прийняття фінансових рішень передбачає врахування внутрішніх можливостей та зовнішніх впливів	Процес прийняття фінансових рішень передбачає адаптування до логістичної інфраструктури та врахування внутрішніх можливостей і зовнішніх впливів
Відображає дотримання вимог формування корпоративної культури	Відображає дотримання вимог соціальної відповідальності, ощадливого виробництва та екологізації
Характеризується низьким рівнем волатильності та практично не змінюється	Характеризується високим рівнем волатильності та лояльності до впровадження змін
Передбачає використання витратної та процесної систем бюджетування	Передбачає використання логістично-орієнтованої системи бюджетування, яка поєднує аспекти витратної та процесної

Джерело: розроблено автором.

ний зміст управління фінансовими потоками, з іншого — синтезувати інформаційно-комп'ютерне вирішення проблеми);

— маркетинговий (визначає, що вихідною точкою управління фінансовими потоками є реалізація стратегічної мети — стратегії конкуренції на ринках збуту);

— логістичний (поєднує в собі маркетингову концепцію з теорією оптимального управління логістичними потоками, що дозволяє в процесі управління фінансовими потоками швидко реагувати на ринкові сигнали).

Перераховані підходи активно використовуються в діяльності вітчизняних підприємств. Однак вони не усувають наявність проблем в управлінні фінансовими потоками. Можливості їх вирішення пов'язанні з виконанням таких дій:

— створення методології орієнтованої на динамічну рівновагу економічних систем (класичні теорії фінансового менеджменту базуються на статичному стані підприємств та лінійному програмуванні);

— інтегрування нових напрямів економічних наук і теорій в концептуальні підходи фінансового менеджменту (методології нових напрямів економічних наук дозволяє врахувати змінність ринкових ситуацій, незбалансованість попиту і пропозиції, стихійність відтоку капіталу, а також спрогнозувати і виявити тенденції, принципи самоорганізації економічних явищ);

— розробка методичних підходів до управління фінансовими потоками, які мають базуватися на нелінійному динамічному моделюванні та недетермінованих моделях прогнозування (лінійні детерміновані моделі в умовах швидкої мінливості зовнішнього середовища не встигають адекватно і точно відобразити ринкові ситуації, а отже не дозволяють приймати обгрунтовані фінансові рішення);

— обгрунтування нового інструментарію до оцінки вартості підприємства з точки зору теорій, заснованих не на статичних показниках, а на динамічних (застосування динамічних показників дозволить своєчасно коригувати фінансову стратегію підприємства шляхом прийняття своєчасних фінансових рішень);

— розробка нової цільової фінансової моделі підприємства, націленої на синхронізацію та збалансованість фінансових та супутніх їм потоків, що в цілому забезпечить гармонізацію інтересів не тільки підприємства, але і всіх зацікавлених осіб та суспільства.

Успішна їх реалізація можлива в межах створення підприємствами логістичних систем і побудови раціональних логістичних ланцюгів. Тому доречним для підприємств є перехід від управління окремими функціями, пов'язаними з формуванням і обслуговуванням фінансових потоків, до управління комплексом таких функцій. Виходячи з цього, фінансовий підхід до управління фінансовими потоками набуває нових специфічних рис, обумовлених використанням логістичного підходу, і трансформується у логістично-орієнтований. Такий стан речей дозволяє зробити висновок про еволюційну зміну парадигми, на якій має базуватися подальша розробка сучасних моделей управління фінансовими потоками. Це зумовлює перегляд організаційно-управлінського мислення, формування нової філософії управління та трансформування парадигми управління фінансами підприємств з урахуванням логістичної методології у напрямку вирішення науково-практичної проблеми, пов'язаної з оптимізацією в логістичних системах підприємств фінансових потоків.

Парадигма — це теоретико-методологічне підґрунтя аналізу, синтезу та оптимізації шляхів розв'язання певної проблеми. Часто її зміст розкривають як теорію, теоретичну модель, яка використовується як зразок постановки, обґрунтування, вирішення проблеми в межах певного предмета дослідження або як концептуально визначену модель методології діяльності, структурними елементами якої є концепція, мотив, мета, метод, ресурс, засіб, спосіб дії. Тому формування нової парадигми — це не тільки розробка нової системи ідей і уявлень, а й формування якісно нового типу мислення, глибоке оновлення методології та понятійного апарату науки [140, с. 76].

Сучасна парадигма в управлінні фінансами підприємств передбачає орієнтацію на процеси інтеграції, гло-

балізації, інформатизації, взаємозв'язок фінансового менеджменту та логістики, самоорганізацію логістичних систем та хаотичність дій учасників логістичної інфраструктури, соціальну відповідальність бізнесу і корпоративну культуру. Об'єктивна потреба її виникнення пояснюється тим, що згідно з нею, проблеми управління фінансовими потоками вирішуються комплексно на засадах методології фінансового менеджменту та логістики, поєднуючи інтереси різних учасників логістичних ланцюгів у напрямку взаємовигідного вирішення суперечностей, які можуть мати місце між різними галузями і видами діяльності та, відображаючи широкий спектр залучення ресурсного потенціалу у процесі раціональної організації не тільки фінансових, але й інших логістичних потоків.

В табл. 1 представлено порівняльні риси діючої та трансформованої парадигми управління фінансами підприємств.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, трансформування парадигми управління фінансами підприємств відображає необхідність формування у дослідників адаптованих поглядів на сучасні процеси управління фінансовими потоками, та забезпечує виокремлення ще ряду передумов, направлених на розробку ефективних фінансових механізмів. Основні з них:

- безперервність економічних процесів обумовлює необхідність застосування поточкових підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств;

- фінансова нестабільність підприємств вимагає першочергового врахування фінансових потоків, а вже на їх основі матеріальних;

- фінансова стійкість підприємств під впливом мінливості зовнішнього середовища залежить від їх спроможності генерувати фінансові потоки;

- формування та використання фінансових ресурсів на підприємствах здійснюється за результатами руху вхідних і вихідних фінансових потоків;

- фінансові потоки взаємопов'язані з матеріальним та інформаційними потоками, що відображає доцільність синхронізованого управління ними;

- фінансовий потік під впливом господарських операцій змінює напрями руху, а отже визначає їх економічний результат;

- управління фінансовими потоками має враховувати особливості управління супутніми їм потоками, що в сучасних умовах виокремлено в межах логістичного управління господарською діяльністю;

- управління фінансовими потоками в логістичних системах має обов'язково базуватися на врахуванні як фінансового так і логістичного аспекту, а отже має бути направлене на формування цінності логістичного ланцюга, який створить умови для зростання вартості підприємства;

- наукові положення, що закладаються в інтегральну логістичну парадигму до управління фінансами підприємств, здатні перетворити конфлікти, проблеми, диспаритет відносин у можливість отримання ефекту від гармонізації інтересів і повної співпраці по всьому логістичному ланцюгу.

Їх врахування визначає необхідність подальшого дослідження ролі фінансових потоків в мікрологістичних системах та процесах формування ними цінності логістичних ланцюгів та вартості підприємств.

Література:

1. Омельченко В.Я. Логістична стратегія розвитку світової економіки в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: 08.00.02 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини" / В.Я. Омельченко. — Донецький національний університет МОН України. — Донецьк, 2009. — 41 с.

2. Фролова Л.В. Логістичне управління підприємством; теоретико-методологічні аспекти: монографія / Л.В. Фролова — Донецьк. ДонДУЕТ ім. Туган — Барановського, 2004 — 162 с.

3. Корнєєв В.В. Управління кредитними та інвестиційними потоками капіталу: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра екон. наук: 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / Володимир Вікторович Корнєєв, НАН України. Ін-т екон. прогнозування. — К., 2004. — 35 с.

4. Коровин Е. Г. Проектирование и функционирование логистической системы управления финансовыми потоками коммерческого предприятия: автореф. дис. на соискание учен. ступ. канд. экон. наук: 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством: логистика" / Евгений Геннадьевич Коровин. — Саратов, 2011. — 24 с.

5. Кравцова А.М. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання: монографія / А.М. Кравцова. — Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2010. — 220 с.

6. Чухно А.А. Твори у 3 х томах / А.А. Чухно. — Т.3. Становлення еволюційної парадигми економічної теорії. — К., 2007. — 592 с.

References:

1. Omel'chenko, V.Ya. (2009), "Logistics strategy of the global economy in the context of globalization", Ph.D. Thesis, Economy, Donets'kyj natsional'nyj universytet MON Ukraine, Donets'k, Ukraine.

2. Frolova, L.V. (2004), Lohistychnе upravlinnia pidpryemstvom; teoretyko-metodolohichni aspekty [Logistics management; theoretical and methodological aspects], DonDUET im. Tuhаn — Baranovs'koho, Donets'k, Ukraine.

3. Kornieiev, V.V. (2004), "Managing credit and investment capital flows", Ph.D. Thesis, Economy, NAN Ukraine. In-t ekon. Prohnozuvannia, Kyiv, Ukraine.

4. Korovyn, E. H. (2011), "Projecting and operation of the logistics management system of financial flows of business", Ph.D. Thesis, Economy, Saratov, Russia.

5. Kravtsova, A.M. (2010), Finansovi resursy pidpryemstv: mekhanizm formuvannia ta efektyvnoho vykorystannia [The financial resources of companies: mechanism of formation and effective use], PP Baliuk I.B., Vinnytsia, Ukraine.

6. Chukhno, A.A. (2007), Stanovlennia evoliutsijnoi paradyhmy ekonomichnoi teorii [The formation of the evolutionary paradigm of economic theory], Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 22.06.2016 р.*